

YS Spekter

Dok. 1

4.4.2017

kl. 10.30

Krav ved de innledende A-overenskomstforhandlingene mellom YS Spekter og Spekter pr. 1. April 2017

Innledning

YS Spekter viser til følgende bestemmelse i A-overenskomsten IV pkt. 7, for tariffperioden 2016 – 2018:

Før utløpet av første avtaleår skal det opptas forhandlinger mellom Spekter og YS Spekter om eventuelle lønnsreguleringer for 2. avtaleår. Forhandlingene skal føres på grunnlag av kriteriene i pkt. II 2, og den alminnelige økonomiske situasjon på forhandlingstidspunktet og utsiktene for 2. avtaleår.

Forhandlingene føres på grunnlag av reglene i HA §7.

Hvis de sentrale avtaleparter ikke blir enige ved forhandlingene, kan YS Spekter innen 14 dager etter at forhandlingene er avsluttet si opp overenskomstene med 14 dagers varsel.

YS Spekters vedtaksføre organer og styret i Spekter skal ha fullmakt til å godkjenne et forhandlingsresultat eller et meglingsforslag.»

Særlige forhold:

I overenskomstområde 5 Nettbuss gjøres reguleringsbestemmelsen gjeldende slik den fremgår av protokoller fra forhandlingene datert 15. mars 2016.

Overenskomstområde 9:

AIM og Parat

I denne virksomheten er hele B-delen grunnlag for forhandlinger.

Martina Hansens Hospital

YS Spekter kommer tilbake med konkretisert krav knyttet til gjennomføring av årets mellomoppgjør for våre medlemmer i Martina Hansen Hospital i forbindelse med A2-forhandlingene.

1. Grunnlag for forhandlingene

YS Spekter viser for øvrig til YS inntektspolitiske dokument 2016-2018 og YS inntektspolitiske dokument 2017, jf. vedlegg 1. og 2.

2. Krav til lønnsendringer

Alle arbeidstakere gis et lønnstillegg på **kr. 975,-**. Arbeidstakere med en grunnlønn på **kr 407 265,-** og under gis et ytterligere lønnstillegg på **kr 2.925, totalt kr 3.900 pr år.**

Partene i den enkelte virksomhet skal bygge tilleggene inn i sine lønssystemer og eventuelle tabeller og selv gjøre de nødvendige omregninger dersom lønssystemene bygger på andre målestørrelser enn årslønn.

3. B-delsforhandlinger

Det gjennomføres virksomhetsvise lokale forhandlinger.

M.h.t kriterier for den lokale lønnsdannelsen vises til protokoll fra innledende A-forhandlinger i 2016. For område 10 – helse og område 4 Lovisenberg forutsettes det at de lokale parter finner fram til omforente kriterier for lønnsdannelsen.

Partene er videre enige om at partene i den enkelte virksomhet skal legge vekt på lavlønn/likestilling/likelønn samt den enkeltes anvendte kompetanse.

Det skal før B-delsforhandlingene starter, legges fram statistikk for alle ansatte som også omhandler lønnsdata fordelt på kjønn i de enkelte lønnsklasser/grupper/trinn på den enkelte virksomhet, jf. Også A-delens kap II pkt. 2.

4. Frister

YS Spekter vil under forhandlingene komme tilbake med krav om forhandlingsfrister for de ulike områdene.

YS Spekter krever at utveksling av krav og tilbud i B-delsforhandlingene skal ha startet senest 5 dager før forhandlingsfristen.

5. Kompetanse

Regjeringen har sammen med partene i arbeidslivet utarbeidet en nasjonal kompetansepolitisk strategi som har en målsetting om å bidra til at enkeltmennesker og virksomheter har en kompetanse som gir Norge et konkurransedyktig næringsliv og en god offentlig sektor. Strategipartene er enige om en rekke tiltak for å nå strategiens mål.

YS hilser velkommen Regjeringens etablering av det nasjonale «Kompetansebehovsutvalget». YS mener at tilsvarende utvalg også må etableres mellom partene innen ulike tariffområder. YS Spekter fremmer derfor krav om at det opprettes et «kompetansebehovsutvalg» i Spekter-området.

6. Tariffpolitiske forutsetninger

YS Spekter forutsetter at lønnsutviklingen for uorganiserte, ledere og andre grupper i Spektervirksomhetene ikke blir større enn den totale lønnsveksten som blir avtalt i A- og B-delene med YS Spekter. YS Spekter vil kreve generelt innsyn i lønnsdata også for disse gruppene.

YS Spekter tar forbehold om å komme tilbake med nye og/eller endrede krav.

Inntektspolitisk dokument 2017

Den økonomiske situasjonen foran inntektsoppgjøret 2017

YS vedtok i februar 2016 inntektspolitisk dokument for tariffperioden 2016-2018. Inntektspolitisk dokument for 2017 supplerer dokumentet for 2016-2018.

Vi har bak oss en konjunkturedgang i norsk økonomi som vi nå ser tegn til at kan ha nådd bunnen. Oljeprisfallet førte til en kraftig nedgang i oljeaktiviteten, med påfølgende rask og kraftig økning i ledigheten i oljefylkene.

Oljeprisfallet førte også til en svekkelse av kronen. Det har bedret vår konkurransevne og bidratt til å opprettholde arbeidsplasser i bedrifter som er utsatt for internasjonal konkurranse. Men kronesvekkelsen har også økt inflasjonen og svekket kjøpekraften for våre medlemmer. Det er særlig lavinntektsgruppene som rammes hardt fordi de bruker nesten hele sin inntekt på løpende utgifter.

Forsiktighet i lønnsoppgjørene har bidratt til å styrke konkurransekraften i norsk økonomi. Når veksten nå tar seg langsomt opp igjen, må lønnstakerne få del i den økte verdiskapingen. Det er viktig for å forhindre økte forskjeller. Å unngå store forskjeller er bra for individene og bra for næringslivet. Den økte verdiskapingen må fordeles utover dem som skaper verdiene. En økning i kjøpekraften er også det mest effektive virkemidlet for å øke etterspørsel etter varer og tjenester fra husholdningene.

Årets oppgjør må minst bevare og helst forsterke kjøpekraften for våre medlemmer.

YS har lenge støttet opp om prinsippene bak frontfagsmodellen. Lønnsveksten i industrien for arbeidere og funksjonærer samlet skal være retningsgivende for resten av økonomien. Modellen må være retningsgivende og praktiseres på en måte som sikrer fortsatt legitimitet blant arbeidstakerne, slik Holden-III-utvalget også understreket.

De senere årene har vi sett en økende tendens til at arbeidsgivere innen enkelte tariffområder legger til grunn at rammen fra frontfaget skal følges på den enkelte bedrift. Lokale lønnsforhandlinger skal føres av de lokale parter på grunnlag av tariffavtalens egenart og den enkelte bedrifts verdiskapning. Forhandlingene skal være reelle, både med hensyn til størrelsen og innhold av reguleringen. Frontfagsrammen skal ikke kunne legges til grunn i den enkelte virksomhet uten hensyn til lokale skjevheter eller økonomi, produktivitet, konkurransevne og framtidsutsikter for bedriften. Det forventes en dynamikk som gjenspeiler verdiskapningen med "gode og dårlige år" over tid. Bruk av frontfagsrammen i enkelte virksomheter uten hensyn til lokalt avtalte prinsipper for lønnsoppgjøret kan være tariffstridig. Lokale oppgjør med frontfaget som «tak» vil dessuten føre til at den sentralt anslåtte lønnsrammen ikke oppnås.

Frontfagsmodellen bygger på solidaritet mellom arbeidstakere, ledere og eiere om å holde kostnadsnivået nede gjennom moderasjon i lønninger og eierutbytte. Denne solidariteten har i senere år blitt utfordret ved at ansvaret for moderasjon i økende grad er blitt plassert på arbeidstakerne. En slik praksis kan over tid bidra til å undergrave frontfagets legitimitet, føre til fallende organisasjonsgrad og motvirke nødvendige strukturelle endringer i arbeidslivet som helhet.

Når private arbeidsgivere outsourcer, eller offentlige arbeidsplasser privatiseres for å redusere kostnader gjennom lavere lønninger og dårligere pensjoner, så er det ikke effektivisering, men omfordeling fra arbeidstakere til arbeidsgivere og eiere.

Organisasjonsgrad

Cappelen-utvalget konkluderer i sin innstilling at partene i arbeidslivet bør arbeide for å øke organisasjonsgraden. Høy organisasjonsgrad kan lette koordineringen av lønnsdannelse og bedre ivareta hensynet til høy sysselsetting og lav ledighet. Ikke bare partene i arbeidslivet, men også myndighetene må bidra til dette.

Konkrete tiltak er økt skattefradrag for kontingent, gjeninnføring av skattefradrag for tariffestet sluttvederlag og offentlige tilskudd til opplæring av tillitsvalgte. I tillegg må lederutdanning og læremidler oppgraderes med informasjon om den norske modellen og dens betydning.

Pensjon

Regjeringen valgte våren 2016 å sette prosessen med endringer i offentlig tjenstepensjon på lavgir. Fra høsten 2016 har ASD arbeidet videre med enkeltelementer i en mulig ny offentlig tjenstepensjon og presentert sine arbeider for tariffpartene. YS er innstilt å gjenoppta forhandlinger om endringer i offentlig tjenstepensjon med grunnlag i en påslagsmodell for årskullene fra og med 1963-kullet. Samordningsreglene i dagens offentlige tjenstepensjon for kullene fra 1954, er fortsatt uavklart. YS mener verdiene av samordningsfordelene må videreføres og at det haster å få på plass en løsning.

I privat sektor er evalueringen av AFP i gang. YS vil ta stilling til eventuelle endringer i privat AFP når evalueringen er slutført på slutten av året 2017. En arbeidsgruppe i Finansdepartementet har utredet endringer i innskuddspensjon knyttet til om hver enkelt skal ha egen pensjonskonto. YS stiller seg positive til videre utredninger og forhandlinger om innføring av egne pensjonskontoer i privat sektor.

Arbeidstid

Arbeidstidsutvalget ble nedsatt av den sittende regjeringen Solberg.

Utvalgets mandat var å vurdere de samlede arbeidstidsreguleringene og praktiseringen av disse, i lys av behovet for å mobilisere mer arbeidskraft, herunder legge til rette for heltid. Utvalget har vurdert hvordan de ulike reguleringene av arbeidstid, i form av lovverk, tariffavtaler, individuelle avtaler, EU-direktiver og rettspraksis virker samlet, og hvordan de ivaretar politiske mål og de opprinnelige begrunnelsene for reguleringene.

YS er kritiske til at partene i arbeidslivet ikke har vært representert i selve arbeidstidsutvalget. Arbeidstid berører partene i stor grad og er et tema hvor partene besitter verdifull kunnskap.

Utvalget vurderte de samlede arbeidstidsreguleringene, og kom med flere forslag.

Mange av forslagene vil føre til en styrking av arbeidsgivers styringsrett, på bekostning av de ansattes medbestemmelse og derved svekke arbeidstakernes vern og opparbeidede rettigheter. Vi er kritiske til en generell svekkelse av arbeidsmiljøloven og arbeidstakernes vern. YS frykter at forslagene kan føre til tøffere arbeidstidsordninger, og vil være feil grep for å møte fremtidens arbeidskraftbehov. Utfordringer knyttet til arbeidstid må løses gjennom partsarbeid, slik vi har lang tradisjon for i Norge.

Kompetanse

Arbeidsstyrkens kompetanse er avgjørende for evnen til omstilling i norsk økonomi, for sysselsetting og for produktivitet. Derfor er kunnskapsnivået i befolkningen avgjørende for hvilken levestandard vi skal ha i landet. Det norske arbeidslivet har et høyt produktivitetsnivå med høy sysselsettingsandel og læringsintensitet.

I årene framover vil teknologiutvikling, klimautfordringer, internasjonalisering, endring i næringsstruktur, innvandring og aldring av befolkningen påvirke kompetansebehovene på mange områder i arbeidslivet. De raske endringene i teknologi og arbeidsliv må møtes med kontinuerlig omstilling og etter- og videreutdanning.

Regjeringen har sammen med partene i arbeidslivet utarbeidet en nasjonal kompetansepolitisk strategi som har en målsetting om å bidra til at enkeltmennesker og virksomheter har en kompetanse som gir Norge et konkurransedyktig næringsliv og en god offentlig sektor. Strategipartene er enige om en rekke tiltak for å nå strategiens mål. Tiltak som er knyttet til etter- og videreutdanning vil være økonomisk utfordrende. Det er derfor nødvendig å se på mulige løsninger for hvordan kostnadene kan fordeles mellom det offentlige, arbeidsgiverne og arbeidstakersiden.

YS hilser velkommen Regjeringens etablering av det nasjonale «Kompetansebehovsutvalget». YS mener at tilsvarende utvalg også må etableres mellom partene innen ulike tariffområder.

INNTÉKTSPOLITISK DOKUMENT 2016 – 2018

Innledning

YS anser at det er rom for å opprettholde kjøpekraften i 2016.

YS støtter prinsippene bak frontfagsmodellen og vil gjennomføre lønnsoppgjør med dette som norm. En troverdig ramme fra frontfagsoppgjøret skal verken være gulv eller tak for lønnsvekst, men en norm som andre forhandlingsområder skal forholde seg til.

YS minner om trepartssamarbeidet, der partene i arbeidslivet holder lønnsveksten innenfor ansvarlige rammer, mens myndighetene med sin politikk bidrar til at arbeidsledigheten holdes så lav som mulig. YS etterlyser flere konkrete tiltak som viser at myndighetene tar sin del av trepartssamarbeidet alvorlig.

YS er opptatt av et velfungerende arbeidsmarked med trygge og gode arbeidsforhold for alle. Avtalen om et inkluderende arbeidsliv er viktig og må videreføres, og sykelønnsordningen må beholdes uendret. Sosial dumping skal bekjempes. Konkurransesutsetting og utkontraktering skal ikke medføre at arbeidstakere får dårligere lønns- og arbeidsvilkår herunder pensjon.

YS er alltid åpen for dialog om forbedringer av arbeidslivet, men utgangspunktet vårt er at dagens regelverk gir svært godt grunnlag for både lokal fleksibilitet og universelt vern. Det er særdeles viktig at trepartssamarbeidet ikke blir ytterligere svekket, og det fordrer at partene utnytter mulighetene for samarbeid og involvering.

Den økonomiske situasjonen foran inntektsoppgjøret 2016

Det kraftige fallet i oljeprisen har gitt norsk økonomi et skjevt sjokk, drevet av fall i etterspørselen fra petroleumssektoren. Arbeidsledigheten har i løpet av 2015 steget mye i de oljetunge fylkene på Vestlandet, mens den har steget lite eller gått ned i resten av landet. Samlet har BNP-veksten i Fastlands-Norge bremsset opp til en vekst på 1 prosent i fjor. Det er den laveste veksten siden finanskrisen.

Arbeidsledigheten, målt ved AKU, har økt gjennom 2015, men flatet ut ved siste måling. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) venter uendret ledighet ut 2016. YS mener at utenom petroleumsrelaterte sektorer er det fortsatt en viss styrke i det norske arbeidsmarkedet.

Vi kan vente en fortsatt svak oljepris og et fortsatt fall i oljeinvesteringene i 2016. Derfor må vi også regne med at etterspørselen fra petroleumsnæringen til andre næringer i fastlands-Norge vil fortsette å falle. Men lav oljepris fører også til en svekket krone, og det fører til bedret lønnsomhet for bedrifter som eksporterer og er utsatt for internasjonal konkurranse. Flere prognoser antar en moderat oppgang i norsk økonomi i andre halvår 2016.

Det er viktig at ledigheten holdes nede og aktiviteten oppe i norsk økonomi. Ser vi oppgang i ledighet og fall i aktiviteten, bør finanspolitikk og offentlig etterspørsel brukes på prosjekter som offentlig infrastruktur, tiltaksplasser og andre tiltak som kan reverseres når konjunkturen snur. Den store tilstrømmingen av asylsøkere vil øke de offentlige utgiftene, men den vil også midlertidig kunne medføre et økt antall jobber i Norge.

Vi har en felles interesse av langsiktig lav arbeidsledighet, god fordeling og vekst i økonomien. YS er en ansvarlig part i lønnsoppgjøret, og vil bidra til å nå disse målene. Vi mener det er grunnlag for at kjøpekraften opprettholdes for store grupper i arbeidslivet, og at den styrkes for de lavest lønnede.

En god fordeling av verdiene som skapes er viktig for å opprettholde etterspørselen i økonomien. Etterspørselen er sterkest når inntektene er jevnt fordelt, mens den svekkes hvis ulikhetene øker. Svekket etterspørsel går ut over bedrifter, verdiskaping og arbeidsplasser. Både regjeringen, arbeidsgiversiden og vi på arbeidstakersiden har felles interesse av at inntektene fordeles godt slik at etterspørselen holder seg oppe.

Arbeidsmarked

Inkluderende arbeidsliv

Arbeidsledigheten i Norge har økt. Det er viktig at de som blir ledige ikke skyves ut av arbeidslivet. Vi vet at det blir stort behov for arbeidskraft noen år fram tid. Etter hvert som befolkningen eldes og vi går lenger på skole, vil en stadig mindre andel av befolkningen være i yrkesaktiv alder. Dagens ledige må omstilles til å dekke behovet som da oppstår.

Vi må finne tiltak som gjør at utsatte grupper ikke holdes utenfor eller støtes ut av arbeidslivet i vanskelige tider. Dette oppnås ikke ved å tilby dem midlertidige stillinger. Høyest mulig sysselsettingsgrad og et arbeidsliv med plass for alle er sentrale mål for YS.

Arbeidslivet må legges til rette for at flest mulig kan være i arbeid lengst mulig. Dette må til for å opprettholde verdiskapningen. YS mener at all organisering av arbeidsliv; arbeidstidsordninger, sosiale bestemmelser og kompensasjonsordninger, må ha fokus på at folk skal kunne ha en livslang yrkeskarriere.

YS vil beholde dagens sykelønnsordning som et viktig fundament i velferdsstaten.

Oppgavedeling

YS mener det må fokuseres på oppgavedelingen i den enkelte virksomhet for å utnytte kompetansen i arbeidsstokken. Denne kompetansen må videreutvikles slik at vi kan dra nytte av de store teknologiske endringene som ligger foran oss. Her må regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet ta ansvar.

Konkurranseutsetting, utkontraktering og offshoring.

Konkurranseutsetting assosieres i første rekke med offentlig sektor. En bruker begrepet særlig knyttet til konkurranseutsetting av offentlige velferdstjenester som tidligere har vært utført i det offentliges egen regi slik som sykehjem, hjemmetjenester, spesialisthelsetjenester og barnevernstjenester. I privat sektor er utkontraktering (outsourcing) benyttet om oppgaver og arbeidsområder som private virksomheter vurderer å legge utenfor sin kjerneaktivitet, og derfor heller kjøpe fra eksterne leverandører.

Offshoring er en betegnelse på å sette arbeidsoppgaver til leverandører i utlandet. Dette medfører dårligere utnyttelse av arbeidskraft nasjonalt og tap av synergieffekter i norske bedrifter.

For å begrense tap av arbeidsplasser i Norge, og for å sikre nasjonal kontroll med oppgaver som er sentrale for samfunnet, er det nødvendig at myndighetene utarbeider

og håndhever regler som regulerer adgangen til å sette deler av virksomheten ut av landet.

Fagforeninger møter utfordringer knyttet til spørsmålet om hvilke arbeidstakerrettigheter som skal gjelde på de ulike tjenesteområdene. Spørsmålet om overenskomsttilknytning med følger for både lønn, pensjon, godtgjøringer og arbeidstidsordninger skaper utfordringer både på arbeidsplassen og mellom ulike fagforeninger.

Konkurransesutsetting og utkontraktering skal ikke medføre at arbeidstakere får dårligere lønns- og arbeidsvilkår, herunder pensjon.

Handel og globalisering

For Norge, med vår åpne og eksportrettede økonomi, har handel og globalisering bidratt positivt til både økonomisk vekst og utvikling av det norske velferdssamfunnet. YS er opptatt av god næringspolitikk som legger til rette for like rammevilkår for norske og utenlandske bedrifter. YS ønsker at det er norske myndigheter som beslutter hvilke tjenester som skal regnes som det offentliges ansvar og om de skal utføres i offentlig eller privat regi. Nye handelsavtaler må respektere dette.

For YS er det avgjørende at framtidige handelsavtaler sikrer transparens og inneholder bestemmelser om internasjonalt anerkjente arbeidstakerrettigheter i overensstemmelse med ILOs kjernekonvensjoner. Gode håndhevingsmekanismer og tvisteløsninger må sikre at disse arbeidstakerrettighetene faktisk etterleves.

YS forutsetter at ingen overnasjonale avtaler skal begrense retten til å forhandle, slutføre eller benytte seg av kollektive avtaler eller benytte seg av streik som kampmiddel, i overensstemmelse med nasjonale lover og praksis.

Sosial dumping

Mange utenlandske arbeidstakere som kommer til Norge har liten eller ingen kunnskap om norske arbeidslivsregler og tariffavtaler. De risikerer derfor å få vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn nordmenn for øvrig. I en tid preget av stor tilstrømming av flyktninger og arbeidsinnvandrere er det viktig at disse sikres sysselsetting med betingelser lik det som følger av tariffavtalene i det organiserte arbeidslivet. Allmengjøring av tariffavtaler kan i mange tilfeller være et hensiktsmessig virkemiddel for å motvirke sosial dumping.

Et seriøst arbeidsliv fritt for sosial dumping kan bare oppnås gjennom et godt organisert arbeidsliv med aktive og skolerte tillitsvalgte og bevisste bedriftsledere.

YS og forbundene deltar aktivt i og støtter opp om det arbeidet myndighetene og partene i arbeidslivet har igangsatt gjennom handlingsplanene for et anstendig og seriøst arbeidsliv mot sosial dumping. Dette arbeidet er også viktig for å bekjempe arbeidslivskriminalitet i alle dets former.

Den omfattende bruken av bemanningsbyråer og vikarer i en rekke bransjer understreker behovet for å sikre at likebehandlingsprinsippet etterleves og ikke undergraves ved å organisere virksomheten på nye måter.

Arbeidstid

Det er mye fokus på at arbeidslivet endrer seg og at arbeidsdagen for mange arbeidstakere har endret seg. Det var på denne bakgrunn regjeringen sommeren 2015

presset gjennom endringer i arbeidstidsbestemmelsene til store protester fra en samlet arbeidstakerside. Dette var etter YS sitt syn et skritt i feil retning.

Etter å ha endret loven til arbeidstakernes disfavør sommeren 2015 satte regjeringen ned et ekspertutvalg for å vurdere arbeidstidsreglene. Arbeidslivets parter fikk ikke delta. Utvalget leverte sin innstilling i januar 2016 og foreslår flere endringer i arbeidsmiljøloven som overlater enda mer til arbeidsgivers styringsrett.

YS vil minne om at svært mange arbeidstakere fremdeles må møte opp på jobb og utføre sitt arbeid på arbeidsplassen. For disse arbeidstakerne er det ingen endringer i vernebehov.

YS mener normalarbeidsdagen skal beholdes. Det betyr at det fortsatt skal være det normale at man arbeider på dagtid og på hverdager. Arbeid utenfor disse tidspunkter bør søkes unngått og arbeidstakere som må arbeide på andre tider skal ha økonomisk kompensasjon. Normalarbeidsdagen reguleres i det enkelte tariffområdet og rammen varierer fra område til område. Kompensasjonen vil stimulere arbeidsgiver til å organisere arbeidet slik at man unngår ubekvem arbeidstid og det oppfattes som rettferdig at arbeidstakere som påføres ulemper får en godtgjørelse.

Lovverket trekker opp rammer for arbeidsmiljøet og partssamarbeidet i virksomhetene. Arbeidsmiljøloven forutsetter at avtaler inngås og eksisterer på virksomhetsnivå, og at partene i fellesskap finner løsninger på konkrete problemer gjennom avtaler og samarbeid. Denne dynamiske, løsningsorienterte dialogen mellom partene lokalt og sentralt er i seg selv et mål, samtidig som den er et nødvendig redskap for helsefremmende og gode løsninger.

Vi mener det er sentralt at arbeidstakerne har medbestemmelse ved nødvendige tilpasninger av regelverket. Partene på den enkelte virksomhet, evt. deres forbund, bør inngå avtaler om tilpasninger av regelverket og økonomisk kompensasjon.

YS vil tilpasse tariffavtalene og om nødvendig å reise krav for å hindre dårligere arbeidsvilkår som følge av endringene i arbeidsmiljøloven.

Likelønns- og likestillingstiltak

I YS Arbeidslivsbarometer fremkommer det at inntektsforskjellen mellom menn og kvinner har økt. YS vil arbeide for at partene planmessig retter opp skjevheter og skaper varige endringer. YS vil ha et spesielt fokus på lønnsforskjeller som kan oppstå i forbindelse med fødsler og permisjoner.

Kvinnedominerte yrker er ofte lavere lønnet enn mannsdominerte yrker med tilsvarende krav til utdanning og ansvar. Dette er en indirekte diskriminering som må rettes opp. YS vil arbeide for at det blir lagt frem kjønnsdelt lønnsstatistikk som sammenligner arbeid av lik verdi.

Hovedregelen i arbeidslivet er - og skal være - heltidsstillinger. Kvinner sysselsettes i større grad enn menn i yrker hvor bruk av deltidstillinger er utbredt med den følge at det også er flest kvinner som jobber ufrivillig deltid. YS mener at styrket rett til full stilling vil kunne redusere forskjellene i arbeidslivet.

Arbeidet med sikte på likelønn kreves videreført i alle tariffområder og på alle samfunnsområder. Det gjelder bl.a. i rekrutteringssammenheng, i kjønnsfordelingen på ulike stillingsnivåer og ikke minst i virksomhetenes personalpolitikk.

Tillitsvalgtes manglende innsyn i ansattes arbeidsvilkår er et betydelig hinder i arbeidet for likelønn. YS vil arbeide for at tillitsvalgte skal ha krav på å få se lønnen til alle ansatte i virksomheten for å kunne avdekke lov- eller avtalebrudd.

YS mener det er viktig å få økt andel kvinner på alle ledernivåer. Regjeringens forslag til ny felles likestillings- og diskrimineringslov vil medføre en betydelig svekkelse av likestillingsarbeidet i privat sektor. YS advarer mot å undergrave resultatene som er oppnådd gjennom tidligere likestillingsarbeid. YS vil videre arbeide for avtalefesting av arbeidsgivers forpliktelser til å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling innenfor sin virksomhet.

Pensjon

Tjenestepensjon blir stadig viktigere for YS' ettersom alderspensjonen fra folketrygden utgjør en stadig lavere andel av lønn ved samme uttaksalder som tidligere.

Privat sektor

Dagens minste innskuddsnivå på 2 prosent av lønn er ikke tilstrekkelig til å sikre en god livsvarig alderspensjon ved siden av folketrygden, særlig for arbeidstakere uten AFP. YS vil arbeide for økte pensjonsinnskudd til arbeidstakerne.

Lov om obligatorisk tjenestepensjon (OTP) gir ikke rett til tjenestepensjon for lønn under folketrygdens grunnbeløp, for midlertidige arbeidsforhold under 12 måneder eller for små deltidsstillinger. Dette bidrar til mindre pensjon til mange arbeidstakere som allerede står svakere i arbeidsmarkedet. YS mener derfor at OTP bør omfatte alle arbeidsforhold fra første krone.

YS anser at både hybrid- og innskuddsordninger med maksimale innskuddssatser kan gi akseptable grunnlag for erstatning av ytelsespensjon. YS mener at hybrid tjenestepensjon har verdifulle elementer som dødelighetsarv, forhåndsbetalte administrasjonskostnader og livsvarig utbetaling. YS mener likevel at begge dagens innskuddsbaserte tjenestepensjonsordninger bør styrkes.

Når arbeidstaker har risikoen for avkastning på pensjonsmidlene, mener YS at arbeidstaker må gis større innflytelse eller eierskap over plassering og forvaltning. Administrasjonskostnadene i alle pensjonsordninger må i størst mulig grad dekkes av arbeidsgiver og av pensjonsinnretningene.

Det er ønskelig med løsninger som sikrer oversikt og ivaretar pensjon bedre ved skifte av jobb. En mulig løsning er en ordning med individuelle pensjonsrettigheter. YS ønsker å arbeide for løsninger der pensjonsrettighetene inngår i egne forvaltnings- og risikofellesskap hos den enkelte tjenestepensjonsleverandør. Ulik lønn, levealder og opptjening er hver for seg og samlet elementer som kan ramme kvinners livsvarige pensjon. YS mener framtidige pensjonsordninger må hensyn ta dette. YS mener at det sammen med individuelle pensjonsrettigheter bør vurderes åpning for individuelle innskudd. Denne typen sparing må ikke gi ekstra skatteulempe.

YS vil arbeide for å legge til rette for kostnadseffektiv forvaltning og administrasjon av både av pensjon under opptjening og for tidligere opptjente rettigheter (fripolisering, pensjonsbevis og pensjonskapitalbevis).

YS mener at dagens rammeverk for forvaltning av fripoliser og andre garanterte pensjonsrettigheter medfører tap for arbeidstakere i privat sektor og må gis gunstigere rammevilkår i tråd med tilsvarende ordninger i EU.

Omleggingen til dagens AFP i privat sektor har bidratt til at arbeidstakere står lenger i jobb, og sikrer bedre pensjon til arbeidstakere som står i jobb ved fylte 62 år. YS mener likevel at dagens AFP i privat sektor har svakheter som må rettes opp. Blant annet kan det være tilfeldige og urettferdige utslag som avgjør om den enkelte kvalifiserer eller ikke. En varig løsning for AFP bør sees i sammenheng med ny løsning for AFP i offentlig sektor.

Offentlig sektor

I offentlig sektor mener YS at dagens offentlige tjenestepensjon («bruttomodellen») må endres for yngre årskull. Dagens modell har en uheldig kombinasjon av samordning og levealdersjustering som innebærer at tjenestepensjonen på lang sikt er en svært dårlig ordning. YS legger til grunn at kostnadene i dagens offentlige tjenestepensjon må videreføres i ny modell.

Ny offentlig tjenestepensjon bør være en livsvarig modell med gode reguleringsgarantier og kjønns- og aldersnøytrale premier. YS legger til grunn at ny offentlig tjenestepensjon kan være en påslagsmodell basert på alleårsopptjening.

Ved en slik modell må opptjeningsssatsene sikre et anstendig pensjonsnivå som ivaretar offentlig ansatte på en god måte. YS mener at en overgangsløsning må sikre et anstendig livsvarig nivå for de som går tidlig, grunnlovsværn av opptjente rettigheter før 2011 og økt fleksibilitet for de som helt eller delvis har opptjening i gammel ordning. YS vil jobbe for at AFP ikke skal være et mobilitetshinder mellom offentlig og privat sektor.

Kompetanse

YS' målsetning med utdannings- og kompetansepolicyen er å opprettholde høy sysselsetting og verdiskapning i det norske samfunnet. YS' Arbeidslivsbarometer viser at norske arbeidstakere ligger helt på topp når det gjelder mestring, mening med arbeidet og muligheten til å lære nye ting i jobben.

Digitalisering, økende krav til effektivisering og nye måter å organisere virksomheter på utfordrer det etablerte arbeidslivet. En rekke virksomheter prioriterer ned arbeidsplasser for seniorer for å søke nyskaping og innovasjon gjennom løpende kompetanseutskifting på arbeidsplassen.

For å støtte opp under arbeidslinjen er det behov for at arbeidstakernes kompetanse oppdateres løpende gjennom hele arbeidslivet. Effektiv bruk av arbeidskraft er en viktig kilde til velstandsvekst, og at produktivitetsvekst er knyttet til økt kvalitet på arbeidskraften. Arbeidstakere må derfor i større grad enn tidligere veksle mellom utdanning og arbeid gjennom hele livet for å oppdatere og videreutvikle sin kompetanse.

YS vil bidra til at partene i arbeidslivet legger til rette for at flere får ta del i etter- og videreutdanning, men myndighetene må bidra med økonomiske incentiver som stimulerer til at flere kan få realisert sin faglige utvikling. For å realisere livslang læring, må dessuten utdanningssektoren tilby opplæring som samsvarer med de behovene arbeidslivet har for kunnskap og kompetanse, og gjøre det mulig å kombinere arbeid og etter- og videreutdanning.

Norsk arbeidsliv vil i fremtiden ha behov for flere fagarbeidere. YS vil derfor videreføre arbeidet med å forbedre kapasitet på læreplasser og vilkår for lærlinger. YS ber myndigheter og private aktører sikre at de leverandører av fagtjenester som de benytter, tilbyr lærlingeplasser.

Ny kompetanse utvikles gjennom deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. YS mener at all kompetanse skal verdsettes. Derfor arbeider YS for at det skal etableres et nasjonalt system for vurdering og verdsetting av realkompetanse, med forståelse og anerkjennelse av individets totale kompetanse.